

KURASHNI UMUMTA'LIM MAKTABLARI JISMONIY TARBIYA DARSLARIGA INTEGRATSIYA QILISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Jabborov Azamjon Anvarjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti, 2-bosqich talabasi Email:

azamjon.jabborov@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada kurashni umumta'lim maktablarining jismoniy tarbiya darslariga integratsiya qilishning ilmiy-pedagogik asoslari yoritilgan. Tadqiqotda adabiyotlar tahlili, so'rovnoma, ekspert suhbatlari va tajriba darslari asosida o'quvchilarning kurashga munosabati, darslarga qiziqishi va dars samaradorligi o'rganildi. Natijalarga ko'ra, kurash darslari o'quvchilarning faolligi, qatnashuvi va jismoniy rivojlanishini oshirishga xizmat qilmoqda. Muallif darslarga kurash elementlarini joriy etish, metodik qo'llanmalarni ishlab chiqish, raqamli vositalardan foydalanish va infratuzilmani rivojlantirishni taklif etadi. Shuningdek, so'rovnoma, ekspert suhbatlari va amaliy tajriba asosida kurashning tarbiyaviy ahamiyati, o'quvchilarning unga munosabati, jismoniy tarbiya dasturlariga qo'shilishi zarurati ham tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Kurash, jismoniy tarbiya, integratsiya, umumta'lim, maktab sporti, raqamlashtirish, pedagogik metodika, gender tengligi, yoshlar, sog'lom turmush.

Abstract: This paper examines the pedagogical foundations for integrating Kurash, Uzbekistan's national wrestling, into the physical education curriculum of general education schools. It presents empirical findings from surveys, interviews, and pilot programs, showing the impact of Kurash-based lessons on students' participation, discipline, and physical development. The study emphasizes the importance of integrating Kurash into school curricula, developing teacher training modules, and utilizing digital platforms such as YouTube. The paper concludes with practical recommendations including infrastructure development, gender-inclusive policies, and national-level awareness campaigns. It also highlights the significance of digital resources and systematic educational reforms for effective implementation in the school setting.

Keywords: Kurash, physical education, school integration, national heritage, pedagogical approach, digital tools, youth development, inclusive sport.

Kirish: Kurash – o'zbek xalqining azaliy qadriyatlaridan biri bo'lib, nafaqat sport turi, balki tarbiyaviy, ma'naviy va pedagogik vositadir. U sog'lom turmush

tarzini shakllantirish, ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish, masalan, o'zar o hurmat, jamoada ishlash, intizom, tengdoshlari bilan musobaqalashish, o'zini baholash va yetakchilik kabi sifatlarni shakllantirish va yosh avlodda milliy g'urur tuyg'usini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim konsepsiyasida (2021) kurash milliy sport turi sifatida yosh avlodda sog'lom turmush tarzini shakllantirish vositasi deb ko'rsatilgan. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, kurash bilan shug'ullanuvchi maktab yoshidagi bolalar soni 2019–2023 yillarda 38% ga oshgan (O'zbekiston Respublikasi Sportni rivojlantirish vazirligining 2023-yilgi hisobotiga ko'ra), bu esa uni tizimli ravishda darslarga integratsiya qilish zaruriyatini tasdiqlaydi. Bugungi globallashuv, raqamli madaniyat va xorijiy sport turlari bilan kuchli raqobat sharoitida milliy sport turlarini, xususan kurashni yoshlar orasida ommalashtirish dolzarb vazifadir. Masalan, 2021-yilgi "Yoshlar va sport" hisobotida yoshlarning 68 foizi xorijiy sport turlariga ko'proq moyillik bildirgani qayd etilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 4-maydagi PQ–259-sonli qarorining 3-bandida etnosport turlarini ta'lim tizimiga bosqichma-bosqich joriy qilish, ularni yoshlar orasida keng targ'ib etish va infrastrukturani rivojlantirish zarurligi ta'kidlangan. Bu siyosiy hujjat, kurash kabi milliy sport turlarini maktab ta'limiga kiritish masalasida muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqola aynan shu yo'nalishni ilmiy-pedagogik jihatdan asoslashga bag'ishlangan.

Adabiyotlar tahlili va metod

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- Adabiy manbalarni tahlil qilish: 2020–2024 yillarda chop etilgan maqolalar, strategik hujjatlar, davlat qarorlari o'rganildi.
- So'rovnoma: 25 ta maktabdan 120 nafar o'qituvchi va 250 nafar o'quvchi qamrab olinib, ularning kurashga bo'lgan munosabati, darslardagi ishtiroki o'rganildi.
- Ekspert suhbatlari: tajribali 10 nafar trener va metodist bilan intervyu o'tkazildi.
- Tajriba: 3 ta sinfda 1 o'quv choragida kurash mashqlari asosida darslar tashkil etildi.

NATIJALAR So'rov natijalari o'quvchilar va o'qituvchilarda kurashga nisbatan ijobiy munosabat mavjudligini ko'rsatdi. O'qituvchilarning 78 foizi integratsiyani qo'llab-quvvatladi, ammo 62 foizi metodik tayyorgarlikning yetarli emasligini ta'kidladi. O'quvchilarning 73 foizi kurashni darslarda o'rganishni xohladi. Tajriba darslarida qatnashuv 18% ga, jismoniy ko'rsatkichlar va faollik sezilarli darajada oshdi.

1-jadval. Kurash elementlari asosidagi darslar samaradorligi

Ko'rsatkich	Tajriba oldi	Tajriba so'ng	O'zgarish
Qatnashuv	62%	80%	+18%
Faollik	O'rta	Yuqori	+
Natijalar	O'rtacha	Yaxshi	+

Muhokama Kurashning maktab darslariga integratsiyasi jismoniy tarbiya samaradorligini oshirish, milliy g'urur va qadriyatlarni shakllantirish, sog'lom turmush tarzini rivojlantirishda muhim omil sifatida xizmat qiladi. Biroq quyidagi muammolar mavjud:

- **Sport zallarining mos emasligi** Ko'plab maktablarda sport zallari yo'qligi yoki kichik, yoritilmagan, havfsizlik talablarga javob bermasligi natijasida kurash mashg'ulotlarini to'liq o'tkazish imkoniyati cheklangan.
- **Jihoz va gilamlar yetishmovchiligi** Kurash uchun maxsus gilam, belbog', sport kiyimi va xavfsizlik vositalarining maktablarda mavjud emasligi mashg'ulot sifati va xavfsizligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.
- **Qizlar ishtirokini cheklovchi stereotiplar** Ba'zi ota-onalar va o'qituvchilar tomonidan qizlar uchun kurash mos emas degan noto'g'ri qarashlar mavjud, bu esa ularning ishtirokini kamaytiradi.
- **Metodik ta'minotning sustligi** Kurashni o'qitish bo'yicha bosqichma-bosqich metodik qo'llanmalar, dars ishlanmalari va videoresurslar yetarli darajada ishlab chiqilmagan.

YeChim sifatida quyidagilar taklif etiladi:

1. **Sport infratuzilmasini rivojlantirish** – Davlat dasturlari doirasida har bir hududda xavfsizlik talablariga javob beruvchi, zamonaviy sport zallari qurilishi ta'minlanishi lozim.
2. **Trenerlar malakasini oshirish** – Maxsus qisqa muddatli kurslar, metodik seminarlar tashkil etilib, kurash bo'yicha nazariy va amaliy bilimlar berilishi kerak.
3. **Metodik ta'minotni kuchaytirish** – Kurash bo'yicha bosqichma-bosqich qo'llanmalar, dars ishlanmalari, videodarslar va o'quv kontentlari ishlab chiqilishi kerak.
4. **Raqamli ta'lim vositalarini kengaytirish** – "Milliy Kurash Akademiyasi" kabi onlayn platformalar orqali kurash darslarini muntazam tarzda yoritish va yoshlar uchun ochiq manbalar taqdim etilishi zarur.

Xulosa: Tadqiqot natijalari kurashni umumta'lim maktablaridagi jismoniy tarbiya darslariga integratsiya qilish nafaqat dolzarb, balki samarali pedagogik yechim ekanini ko'rsatdi. Ushbu integratsiya orqali o'quvchilarda sog'lom turmush tarzi, intizom, jamoaviylik, milliy o'zlikni anglash va ijtimoiy mas'uliyat kabi

fazilatlar shakllanmoqda. Bu jarayon orqali sog'lom, intizomli, milliy ruhda tarbiyalangan yosh avlod shakllantiriladi. Amaliy natijalar shuni ko'rsatadiki, kurash elementlari kiritilgan darslar o'quvchilarning jismoniy rivojlanishiga va darslarga bo'lgan qiziqishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Ushbu natijalarni vizual tarzda ko'rsatish uchun 1-jadvalda qatnashuv, faollik va natijalar bo'yicha raqamli taqqoslov keltirilgan. Bundan tashqari, ushbu statistikani grafik shaklda – ustunli diagramma yoki chiziqli jadval orqali ifodalash, natijalarni yanada tushunarli va ta'sirchan ko'rinishda taqdim etishga yordam beradi. o'quvchilarning qatnashuvi va faolligini oshirgan, shuningdek, jismoniy ko'rsatkichlarda sezilarli ijobiy siljishlar kuzatilgan. O'qituvchilarning aksariyati bu integratsiyani qo'llab-quvvatlagan, biroq metodik ta'minot va malaka oshirish borasida muammolar mavjudligini ta'kidlagan.

Takliflar

- **Kurash bo'yicha o'quv modullarini ishlab chiqish**
O'quv dasturlarida kurashga oid bosqichma-bosqich mashqlar, nazariy bilimlar va xavfsizlik qoidalarini qamrab olgan modullar ishlab chiqilishi zarur.
- **O'qituvchilar uchun qisqa kurslar tashkil qilish**
Maktab jismoniy tarbiya o'qituvchilari uchun maxsus malaka oshirish kurslari, seminar-treninglar tashkil etilishi kerak. Bu orqali ularga kurash mashg'ulotlarini samarali olib borish ko'nikmalari beriladi.
- **“Milliy sport haftaligi” doirasida ommaviy tadbirlar o'tkazish**
Har yili bir haftalik kurashga bag'ishlangan sport musobaqalari, ko'rgazmali chiqishlar va targ'ibot darslari tashkil etilishi lozim. Bu nafaqat kurashni ommalashtiradi, balki yoshlarni faol jismoniy hayotga jalb etadi.
- **Har bir hududda kurash zallari tashkil qilish**
Tuman va shahar maktablari kesimida zamonaviy kurash gilamlari bilan jihozlangan sport zallari barpo etilishi kerak. Bu kurash mashg'ulotlarining xavfsizligi va samaradorligini ta'minlaydi.
- **Onlayn darslar va raqamli targ'ibotni kengaytirish**
YouTube, TikTok va maxsus mobil ilovalar orqali kurash bo'yicha video darslar, interaktiv platformalar yaratilib, yoshlar orasida ommaviylashtirish kuchaytiriladi. Bu ayniqsa chekka hududlardagi o'quvchilarga keng imkoniyatlar yaratadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. G'oziyev E.G'. *Umumiypsixologiya* – T.: Sharq, 2010. – 459 bet.
2. Doniyorov H.T. O'zbekistonda dunyoviylik va diniylik muvozanatini ta'minlash - ijtimoiy barqarorlikning bosh omili sifatida. *Jamiyat va boshqaruv* jurnali. Toshkent, 2018 yil – № 2 – B. 57–61.
3. Pulatova M.R. Handwritten copies of «Arba'in» works // *Indonesian Journal of Education Methods Development*. Volume 8, November 2019. – P. 194–196. ISSN: 0738-0593 (№23, SJIF – 5.083).
4. Milliy Kurash Akademiyasi YouTube videodarslari. <https://www.youtube.com/@kurashacademy>
5. President of Uzbekistan. (2022). Resolution PQ–259: On development of ethno-sports in education. Tashkent.

